

Kandidatuppsats i offentlig förvaltning VT2014
Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet
Hanna Gustafsson
Handledare: Malgorzata Erikson
Examinator: Östen Ohlsson

Vem har makten att besluta om jämställda läromedel?

En studie för att lokalisera och diskutera var makten över
arbetet för jämställda läromedel i skolan finns

Namn på uppsats: Vem har makten att besluta om jämställda läromedel?

Författare: Hanna Gustafsson

Datum: februari 2014

Utbildning: Kandidatprogrammet i offentlig förvaltning

Först,

Jag vill kort och gott rikta ett tack till pedagoger och skolledning på Bleketskolan och Häggvullskolan för att ni tog er tid att låta mig intervjuas och få ta del av era upplevelser. Samt till handledare och de övriga i handledargruppen för feedback och ifrågasättande som förde arbetet framåt.

Tack!

Definition av jämställdhet

Begreppet jämställdhet blandas i många fall ihop med begreppet jämlikhet. Skillnaderna på dessa begrepp skall här klargöras då jämställdhetsbegreppet kommer upprepas ett antal gånger i uppsatsen. Jämställd betyder således att alla människor är fria utan att ta hänsyn till förutbestämda genusroller. Kvinnor och män skall ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter. Det handlar också om de vuxnas sätt att förändra det traditionella könsmonstret och förmedla värdiga och bärande demokratiska handlingsmönster.

Jämlikhet däremot handlar om rättviseförhållandet i samhället mellan alla individer och grupper. Här ingår alla olikheter individer kan ha. Kön, sexualitet, etnicitet, social tillhörighet mm.¹

Nyckelord: jämställdhet, styrning, kommunalisering, ledarskap

---

¹ Svaleryd 2003 s. 36

Innehållsförteckning

1. Jämställdhet i samhället	3
1.1 Problemformulering	6
1.2 Syfte	7
2. Metod	
2.1 Forskningsdesign	8
2.2 Intervjuernas design	9
2.3 Val av intervjuobjekt	10
3. Teori	
3.1 Varför kommunaliseringen?	11
3.2 Decentraliseringen	12
3.3 Efter kommunaliseringen	13
3.4 Rektorns roll	14
3.5 Lärarnas roll	15
4. Empiri	
4.1 Argumentation för- och emot kommuner som huvudmän	16
4.2 De aktuella skolornas organisation	18
4.3 Presentation av Bleketskolans projekt för ökad jämställdhet	21
4.4 Intervju med pedagoger	23
4.5 Intervju med skolledningen	25
5. Analys – Vart ligger makten och vem skall ha den?	28
6. Slutsats	32
7. Förslag till vidare forskning	33
8. Referenser	34

1. Jämställdhet i samhället

Jämställdhet är ett pågående debatterat ämne, och mycket sägs i diskussionerna. Då jag intresserar mig för frågan har jag valt att göra en studie med jämställdhet som kärna. Genom en rad olika anledningar har jag börjat ställa frågor om hur och varför vårt samhälle ser ut som det gör och några av de aspekterna som fångat mitt intresse för ämnet kommer nedan att presenteras för att ge en bakgrund till studiens syfte.

Skandinavien och Sverige ligger i framkant när det gäller jämställdhet, närmare bestämt är Sverige rankad på fjärdeplats efter Island, Finland och Norge enligt den rapport som ”The Global Gender Gap Report” gjort 2013. Några av de indikatorer som man använt sig av är, utbildningsmöjlighet, hälsa, ekonomins delaktighet och politisk makt.²

SCB skriver rapporter gällande det faktum att kvinnor utbildar sig i högre grad än män, samtidigt som skolverket markerar skillnaderna i pojkarnas och flickornas betygsresultat och menar på att dessa har sin begynnelse redan i grundskolan. Det genomsnittliga meritvärdet för flickor ökar medans pojkarnas står kvar och färre pojkar når idag gymnasiebehörighet,³ dock kan man se att flickor i mycket större grad lider av stress inför skolarbetet.⁴

Rosabeth Moss Kanter, forskare och numera professor på Harvard business school har skrivit om ämnet och trots att hennes teorier presenterades under 70-talet är det inte föråldrade, även om det idag har kommit till fler och jämställdhetsdebatten blivit hetare, som till exempel ordet *Hen:s* vara eller ickevara i det samhälleliga språket. Moss Kanters teorier menar på att i arbetslivet är det mannen som utgör normen, och kvinnan genererar att sticka ut och kan, om hon använder samma beteende som sina manliga kollegor, ses som dominant och aggressiv. Kanter presenterar fenomenet den s.k. *token*, vilket i korta drag innebär att den i en grupp vars tillhörighet, kön, etnicitet, klass osv. är underrepresenterad blir till symbol för hela dess grupptillhörighet. Man svarar inte bara för sig själv som individ i ett sammanhang utan får också stå som representant för sin grupp. Ofta kan detta implementeras på en arbetsplats som är mansdominerad och de få kvinnor som finns ses inte till vilka de är utan snarare till vilka

---

² http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf 2013-10-22 9:35

³ <http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik/grundskola/beskrivning-av-statistiken/2.7797/betygsgapet-mellan-flickor-och-pojkar-forstoras-1.185599> 2013-11-24 15:18

⁴ <http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2001/okad-stress-bland-elever-1.12204> 2013-11-24 16:44

de representerar - kvinnorna. Vidare förklarar hon att jämställda arbetsplatser i mindre grad kunde applicera begreppet *token*.⁵

Kanter beskriver också fenomenet ”*homosocial reproduction*” vilket förklaras med, att vid nyanställning kan, undermedvetet, arbetsgivarna gynna de som passar in i normen, de som liknar dem som redan finns på arbetsplatsen. Detta kan generera till att positioner som besuttits av män också i fortsättningen kommer göra det då man anser dessa generera goda prestationer, är pålitliga och lojala.⁶ Inom samma område befinner sig Yvonne Hirdman som skrivit boken ”*Genus – om det stabila föränderliga former*” där hon tar upp just genus. Vilka myter och föreställningar som finns kring manligt och kvinnligt. Boken lägger vikt på den kulturella konstruktionens betydelse av det vi benämner kön. Det stereotypa. Hon diskuterar frågor som idealtyper, innebörden av mannen som norm, hur förändring kan ske och så vidare.⁷

Kajsa Svaleryd belyser i sin bok ”*Genuspedagogik*” de olika bemötandena som flickor och pojkar får i klassrummen men också hur man kan arbeta med genus och jämställdhet i undervisningsmaterialet. Pedagogiken och dess vikt av att hela tiden arbeta, utveckla, synliggöra och sätta upp mål för att verksamheten skall innebära ett genustänk, vara jämställt mellan killar och tjejer både i bemötande men också via läromedlen.⁸

Det ovan presenterade har tillsammans skapat ett intresse för att djupdyka ned i ämnet och studera det utifrån ett perspektiv som är förankrat med intresset för samhället och den offentliga förvaltningen.

---

⁵ Eriksson-Zetterquist, U. & Styhre, A. (2007). *Organisering och intersektionalitet*. 1. uppl. Malmö: Liber. s.52f

⁶ Eriksson-Zetterquist & Styhre 2007. s. 55f

⁷ Hirdman, Y. (2003). *Genus : om det stabila föränderliga former*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

⁸ Svaleryd, K. (2003). *Genuspedagogik : en tanke- och handlingsbok för arbete med barn och unga*. 1. uppl. Stockholm: Liber

1.1 Problemformulering

Två rapporter från SOU (Statens offentliga utredningar) har skrivits efter att författarna till dessa har fått i uppdrag att granska undervisningsböcker på grundskolenivå (de senare åren), ”En granskning av hur kön framställs i ett urval av läroböcker”. Ena författaren Ann-Sofie Ohlander har granskat material till undervisning i samhällskunskap och historia (två separata rapporter)⁹ och Britt-Marie Berge och Göran Widding som har granskat 24 läroböcker i ämnena, religion, naturkunskap/biologi, historia och samhällskunskap.¹⁰ Dessa rapporter visar båda att samtliga läroböcker visserligen tar upp ämnet kön och jämställdhet men att det har stora brister vad det gäller jämn fördelning mellan kvinnor och män i själva materialet och man missar det kvinnliga perspektivet marginellt. Både i text och i illustration är män/pojkar överrepresenterade.

2005 skrev Sandra Dahlén på Fi:s hemsida en artikel om sitt föreläsningsarbete på skolor runt om i landet. Hon menade att det var glädjande att intresset finns för att få skolorna att utveckla sitt arbete för en mer jämställd skola, men var samtidigt bekymrad över det faktum att det inte redan är en del av undervisningen utan ses som något ”extra” som skall gås igenom för att lagen säger så. Hon menar att styrdokumentet har så pass många år på nacken och är skrivna med den tydlighet att det egentligen inte skall finnas ursäkter till varför det går så trögt. Exempel på ojämställdhet inom skolan är (som tidigare nämnt) läromedel som endast visar det manliga perspektivet av historien och sätter elever i de traditionella könsrollerna genom att kalla flickor för ambitiösa och pojkar för smarta. Skolan är en komplex arbetsplats på det viset att riksdagen stiftar lagar som sedan skall stå till grund för undervisningen och vilken värdegrund den skall stå på. Men utan kunskap i ämnet menar Dahlén att det är svårt att efterfölja lagarna. Och visst finns det lärare och enskilda skolor som har tagit det till en annan nivå, vilket visar att det finns möjligheter till att jämställdhet kan bli en del av undervisningen och inte behöver läggas till i undervisningen som något ”extra”.¹¹

---

⁹ <http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/52/08/d80cbdcb.pdf> 2013-11-22 9:14

¹⁰ http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.22922!/Menu/article/attachment/K%25F6n.pdf 2013-11-22 11:20

¹¹ <http://gamla.feministisktinitiativ.se/debattartiklar.php?show=12v> 2014-02-11 15:05

Problematiken kring den ojämställdhet som samhället idag präglas av fastställs såväl genom politiska reformer, SCB-rapporter och SOU-undersökningar och samhällsdebatter. Skolan tenderar att brista i kunskap kring jämställdhet i undervisningen. Ett konkret sätt att långsiktigt arbeta med jämställdhet är genom att använda läromedel som anses återspegla hela samhället på ett likvärdigt sätt. Men varför ser det så olika ut på olika skolor?

Utbildning skall vara likvärdig för alla elever, oavsett i vilken skola de går i. Det är något som vi förväntar oss av skolorna, av politikerna och av staten. Men är den det? Låter skolorna jämställdhetsarbetet få ta den plats som den borde och får alla elever lika upplevelser och kunskap om ämnet? Arbetar skolor med långsiktiga åtgärder för att få skolan jämställd så som att se till att läromedlen som de använder följer de lagar som skolverket säger? Och om inte, vart brister det? Vem bär ansvaret? Staten, kommunerna eller skolpersonalen?

1.2 Syfte

Syftet och ambitionen med denna uppsats är att med hjälp av två skolor lokalisera var ansvaret och makten för arbetet med jämställdhet så som med valet av läromedel finns och diskutera huruvida om den bör ligga där eller inte för att ge likvärdigt jämställda skolor.

2. Metod

I detta kapitel kommer en redogörelse över hur undersökningen gått till, motivering till val av design och intervjuobjekt samt intervjurespondenter.

2.1 Forskningsdesign

Studien har en jämförande design då metoden vid två olika fall sett likadana ut för att framkalla en jämförandelogik för förståelse för en viss social företeelse.¹²

För att få svar på min fråga gällande vart makten och ansvaret för att skolan skall ha endast läromedel som anses jämställda har jag valt att intervjua skolledning och personal på två kommunala skolor med årskurserna 6-9, Häggvallskolan och Bleketskolan. De två skolorna finns inom samma kommun och är intressanta objekt då de styrs av samma politiker som administreras av samma förvaltning, ändå finns det något som skiljer de åt. Nämligen att Bleketskolan under ett par år arbetat med ett projekt för att öka jämställdhetsarbetet på skolan, vilket Häggvallskolan inte har gjort.

Detta gör att ledning och personal från dessa skolor är intressanta att intervjua då de kan hjälpa mig att lokalisera vart ifrån styrningen sker. Vart tas besluten angående jämställdhetsarbetet? Vem är ansvarig för att läromedlen är jämställda och att pedagogerna har kunskap som gör att de kan utföra sitt arbete korrekt.

Undersökningen är av jämförande kvalitativt slag med personalrepresentation från både skolledning och pedagoger. Genom intervjuer med fyra personer har jag försökt utröna hur ledet från skolverket, via skolledningen till lärarna fungerar i arbetet med val av läromedel ur ett jämställdhetsperspektiv för att sedan lokalisera vart makten över skolans jämställdhetsarbete finns.

Intervjuerna är utformade på så vis att pedagogerna svarar på frågor angående deras roll i processen, och skolledningen angående deras roll.

---

¹² Bryman, A. & Nilsson, B. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi s.69

Två skolor med utåt sett lika förutsättningar, verkar under samma politiker och förvaltning, lika stora till antal elever och ligger geografiskt nära varandra. Ser skolornas processer likadana ut eller kan man se skillnader, och om så är fallet, vilka är dessa och vad beror de på?

2.2 Intervjuernas design

I studien används s.k. samtalsintervjuer, som är en respondentundersökning vilket innebär att intervjuobjektens egna uppfattningar kring fenomenet är det relevanta i intervjun.¹³ Hur ser skolornas processer ut vid val av läromedel och hur mycket utrymme låter man jämställdhet ta. Vad som kan ses som fördelaktigt med samtalsintervju är att oväntade svar kan registreras och den interaktion som kan skapas mellan intervjuobjektet och forskaren¹⁴ samt att innehållet tenderar att ha validitet. Alltså att frågorna är relevanta till undersökningens syfte då frågorna kan, även om de på förhand är förberedda och beslutna, anpassas efter de svar intervjuobjektet ger och på så vis förtydliga det som man har för avsikt att förmedla.¹⁵

Under intervjuerna är det viktigt att tänka på att hålla frågorna formella samtidigt som de skall vara lättförståeliga för respondenten.¹⁶ Alla respondenter har fått förfrågan gällande om de vill vara anonyma. Intervjurespondenten från Häggvallskolan önskade anonymitet, vilket hen fått. Dock godkände de pedagoger från Bleketskolan att deras namn publicerades, men jag har valt att inte namnge någon. Pedagogen från Häggvallskolan kommer nämnas som Pedagog A och pedagogerna på Bleketskolan som Pedagog B och Pedagog B1 samt ledningen på Häggvallskolan som ledning A och Bleketskolan som Ledning B. Jag frågade också innan intervjun om de godkände att jag spelade in intervjun med diktafon vilket samtliga gjorde, och efter intervjun skedde transkribering för att lätt ha möjlighet gå tillbaka till samtalet, som exempelvis under analysen.

---

¹³ Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik. s. 228

¹⁴ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud 2012. s. 251

¹⁵ Ejvegård, R. (2003). *Vetenskaplig metod*. 3., omarb. uppl. Lund: Studentlitteratur. s. 73

¹⁶ Bryman, A. & Nilsson, B. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber. s.442

2.3 Val av intervjuobjekt

Från Häggvallskolan intervjuades Pedagog A som har arbetat som lärare på skolan i över tio år och har nu även gått in som ledningsstöd. Hen är i grunden lärare och undervisar just nu 25 procent och arbetar som ledningsstöd på 75 procent eftersom delar av ledningen är sjukskriven. Hen sitter alltså på två stolar och har insyn från båda håll, därav kunde hen ställa upp som intervjurespondent. Hen har också varit med och valt ut ett flertal läroböcker under åren och är väl känd med rutinerna och processerna vid det arbetet. Dock är jag medveten om, och ser själv en brist i att jag inte hade möjlighet att intervjua fler personer då jag hade fått en bredare bild av hur arbetet upplevs och hur det fungerar. Men tyvärr hade inte skolan möjligheten att låna ut fler pedagoger eller rektorer till studien pga. tidsbrist inför terminsslutet. Jag valde ändå att nöja mig med den information jag fick utav pedagog A då hen är rutinerad med flera års erfarenhet.

Från Bleketskolan intervjuades tre personer. Skolans rektor två pedagoger. Rektorn är relativt ny på arbetsplatsen och började sin tjänst där för ca 1,5 år sedan, men har arbetat som rektor tidigare på en annan skola i kommunen. Pedagog B har varit lärare i 10 år, och undervisar i svenska och engelska. Pedagog B1 utbildade sig till lärare för tio år sedan och arbetat på skolan sedan dess och undervisar i SO-ämnena. Dessa tre sitter på kunskaper om processen som är av relevans för min undersökning.

3. Teori

I detta kapitel kommer teori kring beslutsfattandet över skolan att presenteras för att få förståelse för vilka roller som de olika aktörerna i skolan har och vad de innebär. Vem har ansvaret för verksamheten inom skolan och vem bestämmer vilka krav som skall ställas på verksamheten och professionen inom den och vem utreder om och hur det fungerar. Vart kommer pengarna ifrån och hur fördelas det? Presentation och diskussion angående den centralisering vs decentralisering i form av kommunaliseringen kontra återförstatligandet som idag förs. Frågan är hur maktfördelningen ser ut och om den diskuterade förändringen av huvudmannskapet skulle sättas till verket, hur påverkas processen och beslutstagandet valet av läromedel ur ett jämställdhetsperspektiv, vem bestämmer då och vad blir konsekvenserna?

3.1 Varför kommunaliseringen?

Skolan styrdes från statlig nivå innan man 1991 ändrade lagen och lät skolornas styrning kommunaliseras. Skolans statliga styrning ansågs vara en byråkratisk koloss och skolan ansågs oflexibel, svårpåverkad och med en detaljerad styrning och profession i pedagogik, Ulf P Lundgren menade att en decentralisering skulle leda till pedagogiska fördelar och ge lärarna ett större pedagogiskt och professionellt utrymme. Resurserna skulle fördelas mellan skolor och elever på ett mer behovsanpassat vis och då gynna skolorna mer än tidigare. De huvudsakliga orsakerna till styrningsreformen kan presenteras som tre punkter med gemensamt att de skulle ge kommunerna ett övergripande huvudansvar för ekonomin och fördela den efter vilket behov som skolan lokalt är i behov av samt att personalen skulle ha ett större demokratisk inflytande.

- Överlåta det direkta ansvaret över verksamheterna till kommunerna. Statens roll skall vara att upprätta nationella mål, följa upp och utvärdera. Detta skulle göra skolledningens roll starkare och förändra den från lokalt löpande administrativ till ett pedagogiskt och verksamhetsmässigt ledarskap.
- Förändringar inom statsbidragets funktion. Från att på olika vis detaljstyra delar av verksamheterna ändras till ett mer schabloniserat system för att anpassas och användas efter det lokala behovet.

- Lärare, skolledning och vägledare skall istället anställas kommunalt för att få ett sammanhållet arbetsgivaransvar och på så vis låta huvudmannen utforma befattningar efter det lokala behovet.¹⁷

Men varför väcks så starka känslor när diskussionen gällande makten över skolan kommer upp?

Dels handlar det om motsättningar mellan bl.a. lärarförbundet och Sveriges kommuner och landsting. Lärarnas riksförbund menar att kommunaliseringen var ett stort misstag och trycker på för att få skolans huvudmannaskap att bli en av de viktigaste skolfrågorna i debatten samtidigt som Sveriges kommuner och landsting är måna om den bestämmanderätt som kommunerna idag har och använder argument i liknelse med ”det inte var bättre förr” och ”Det finns inget som säger att kommunaliseringen har påverkat elevernas prestationer”.¹⁸

3.2 Decentralisering

Enkelt beskrivet är decentralisering en förskjutning av besluts- och handlingskompetens från en nivå till en annan. Från en högre till en lägre. I detta fall handlar den om att makten över skolan flyttades 1990 från staten till kommunerna. Men det kan också handla om annat än förskjutning av makt och ansvar, det kan ske mellan andra relationer som från staten till enskilda verksamheter eller från kommuner till enskilda verksamheter. I diskussionen om vem som har makten kan man se skiftningar från den politiska sfären till den professionella. Förändringen inom skolan har således inneburit ett sådant skifte. Man har gått från politiskt och centralstyrt till mer professionell och lokalt styrd.

Det känns relevant att ta upp begreppet delegering som då och då används istället för decentralisering och detta är inte korrekt. Delegering kan definieras som någon eller något som besitter en kompetens och överlåter den till någon annan. Ett konkret exempel på delegering är att kommunfullmäktige kan överlåta vissa beslutbefogenheter till facknämnder

---

¹⁷ Sveriges kommuner och landstings rapport 2011. *Kommunaliseringen av skolan, och vikten av att blicka framåt*
Finns att hämtas på: <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-655-2.pdf?issuusl=ignore> 2014-02-10 14.25

¹⁸Jarl, M. & Rönneberg, L. (2010). *Skolpolitik : från riksdagshus till klassrum*. 1. uppl. Stockholm: Liber s. 46

så som barn- och utbildningsnämnden, eller att en facknämnd överlåter till förvaltningen eller annan verksamhet inom den.¹⁹

Decentralisering kan delas in i underrubriker för att ge en mer omfattande bild av vad som gäller. En del är regleringen över skolan. Staten styr skolan genom en rad styrdokument så som skollagen och läroplaner. Det har inte legat i kommunernas befogenhet att bestämma hur skolan skall se ut. Det är alltså inte så att genom decentraliseringen har staten lämnat över all makt åt kommunerna utan den stora förändringen låg i att man gick från styrdokument, med detaljerade bestämmelser över verksamheten till övergripande målformuleringar som kommunerna har till uppgift att fylla. Detta har inneburit att kommunerna och dess skolor har fått ökad handlingsfrihet vad det gäller verksamheten och hur den skall organiseras och genomföras.²⁰

Vid decentraliseringen inom skolan skedde ett skifte av huvudmannaskapet. Kommunerna blev nu huvudmän över skolorna. Huvudmannaskapet innebär att man som kommun har ett administrativt och operativt ansvar över verksamheten.²¹

3.3 Efter kommunaliseringen

Kajsa Falkner skriver i sin doktorsavhandling om kommunaliseringen och dess påverkan för lärare och rektorer och menar att rektorerna fick en mer fördelaktig position efter förändringen än lärarna då deras position som chef stärktes och samtidigt gav dem en annan status än tidigare.

Det hamnade nu på deras bord att ta hand om den ekonomiska verksamheten som gällde skolan. Detta menar forskarna är en anledning till att rektorerna accepterade kommunaliseringen snabbare än vad lärarna gjorde. För övrigt rent ekonomiskt sett blev det nu kommunernas uppgift att fördela budgeten över sina verksamheter. Kommunerna får ekonomiska medel från staten genom ett statsbidragssystem och skall med den tillsammans med skattemedlen från medborgarna fördela dessa över sina verksamheter via en budget som talar om hur mycket av pengarna som går till skolan och vad som går till sociala etc. Förr såg det inte ut på samma vis då statsbidraget var öronmärkta pengar. Det är också de kommunala

---

¹⁹Jarl & Rönnberg 2010 s. 51

²⁰Jarl & Rönnberg 2010 s. 51ff

²¹Jarl & Rönnberg 2010 s. 53

politikerna som avgör vilka pengar som går till vad inom verksamheterna. De gör prioriteringar i vad man som kommun behöver lägga ekonomiska medel på. Detta var också ett av argumenten till kommunaliseringen. Man menade att kommunerna själva var bäst lämpade att dela medlen mellan sina verksamheter då de hade bättre kännedom om vad som behövde prioriteras.

Som en konsekvens till kommunernas frihet att själva göra de ekonomiska prioriteringarna i kommunen kan pressen från medborgare och i skolans fall föräldrarna öka. Det bli lättare för dessa grupper att påverka kommunens verksamhet när den ligger så nära dem jämfört med tidigare då beslutet togs på statlig nivå.²²

3.4 Rektorns roll

Efter kommunaliseringen blev det som tidigare nämnt en förändrad status för rektorerna och deras roll som chef stärktes. Och Sveriges skolläraryrkesförbund antog en yrkesetisk kod 1991 med principer som innebar att man som rektor skulle vara ”starkt vägledande i yrkesutövandet”²³ och skulle gälla alla de rektorer som ingick i förbundet. Detta eftersom rektorer har olika sorters utbildning och en handlingsfrihet av betydelse för verksamheten och utgör ”tillsammans med den egna moralen en god bas för såväl professionell yrkesutövning som professionellt beslutsfattande”²⁴. Dessa yrkesetiska riktlinjer ansågs dock kontroversiella och man ställde sig frågan vems intresse rektorerna skulle ha? Och visst klargjordes det att elevernas rättigheter och intressen ligger som bas för rektorns arbete, men rektorns roll innebär således också andra intresser vilket sätter rektorskapet i en komplex situation. Det är många intressen som skall tas hänsyn till och värnas om; Statens, kommunernas, lärarnas, föräldrarnas etc. Deras arbete präglas av statens upprättade styrdokument, samtidigt som de är anställd i kommunal regi och har ett ansvar över en administrativ del och en ekonomisk del. Men det är också så att rektorer skall värna om lärarnas intressen enligt tradition sedan lång tid tillbaka. Så visst har deras roll stärkts men den är därefter inte enkel och tydlig i hur den skall utföras.

---

²² Jarl & Rönnberg 2010 s.72f

²³ Jarl & Rönnberg 2010 s. 148

²⁴ Sveriges skolläraryrkesförbund 2009a genom Jarl & Rönnberg 2010

3.5 Lärarnas roll

Det väcktes heta känslor bland lärarna då diskussionerna kring kommunaliseringen pågick, just för att beroende på vilken aktör som styr makten över skolan påverkar direkt innehållet i verksamheten och därmed lärarens arbete. Det är värt att nämna att innan reformen skedde var lärarnas handlingsfrihet i klassrummet mer begränsad och man arbetade efter detaljstyrning. Man gick alltså från en central- och detaljstyrd skola till en kommunaltstyrd och arbete efter uppsatta mål.

Men åsikterna kring lärarnas handlingsfrihet går isär. På ena sidan står dem vars argument lyder att den centralstyrda skolan innebar att lärarna var styrda med dokument som mer eller mindre var utformade i detalj, som exempelvis hur undervisningen skulle se ut, i vilken ordning undervisningen skulle läggas och vilka moment som skulle finnas med och när. Dessa menar att det gjordes ett lyft för lärarna när man ändrade styrmedel till målinriktade dokument. Lärarna kunde nu lägga upp undervisningen efter vad de ansågs finnas behov av och i den ordning de själva önskade. Lärarna fick större frihet att vara med och påverka sin undervisning och det gav dem mer inflytande både över verksamheten men också över anpassningen till elevernas behov.

Men det finns också ett annat sätt att se på det, det finns dem som menar att trots lärarnas påverkan till att själva anpassa och planera undervisningen menar man att som lärare idag är mer styrd än vad man var när skolan var statligt styrd. Argumentet är att tidigare förutsattes lärare följa de planer och upplägg som man enligt lag var skyldig att göra. Kontrollerandet av vad en lärare gjorde innanför klassrummets väggar var inte så stort, så länge resultaten visade det som förväntades. Efter kommunaliseringen och genom den ”större handlingsfriheten” innebar det också en ökad kontroll över verksamheten i klassrummet. Granskaningen är nu stramare eftersom tyglarna i styrningen har släppt. Kan man som lärare utnyttja sin handlingsfrihet i den grad som är tänkt när man hela tiden blir granskad, är skyldig att dokumentera och rapportera sitt arbete.²⁵

Vilket av dessa som är mest riktigt går inte att sja om, men det bevisar att trots ökad frihet är lärarna inte oberoende av andra aktörer när de utövar sitt yrke.

---

²⁵ Jarl & Rönnerberg 2010 s. 46ff

4. Empiri

Kommunaliseringen har presenterats och förklarats hur det fungerar samt vilka skillnader den förändringen innebar för såväl politiker som tjänstemän. I denna del kommer en redogörelse över argumenten för och emot den reformerade kommunaliseringen av skolan att ges, de aktuella skolornas organisation kartläggs, samt redovisning av intervjuer med pedagoger och skolläda från Häggvallskolan och Bleketskolan för att lokalisera vart makten över valet av läromedel finns.

4.1 Argumenten för och emot kommunaliseringen

Den debatt angående den kommunala styrningen är het och ett återförstatligande är många lösning på problemet som den svenska skolan idag har.

Skolminister Jan Björklund skrev i en debattartikel i Svenska Dagbladet den 15 mars 2011 och kritiserar den dåvarande utbildningsministern Göran Persson och menar att fler av de utlovade förbättringarna har uteblivit. Så som att den anpassning som skolorna skulle ha möjlighet att ge eleverna handlar idag mer om kommunens prioriteringar. Skolan har blivit allt mer segregerad menar Björklund och skillnaderna på de skolor med bäst resultat och de med sämst blir allt större.

Han skriver också att styrningen är allt för otydlig genom att kommunerna styr verksamheten men gör det efter lagar och reformer som staten fastställt och ger en öppning för dessa båda att skylla på varandra när tillkortakommanden inom skolan hamnar i rampljuset.²⁶

Lärarnas riksförbund publicerar artiklar och blogginlägg där lärare uttalar sig angående kommunernas huvudmannaskap över skolan eller icke. Och argumenten är lika blandade som känslorna. Det finns anhängare till både ett förstatligande och till att låta det vara kommunaliserat. Men de är alla överens om att förbättring behövs och det är nu.

Vänder vi blicken en aning och lyssnar till förespråkarna för att behålla kommunaliseringen hittar vi Olle Holmberg, litteraturvetare och kritiker, f d professor på Lunds universitet, som skrivit en artikel och nämner en rad argument;

För det första menar han att tilliten för skolans utveckling bör läggas på lärarna, då det trots allt är de som sitter på kunskapen och han kallar dem ”motorerna i verksamheten”. Politiker, byråkrater och andra aktörer kan inte mäta sig med den profession som lärarkåren besitter och

---

²⁶ http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/jan-bjorklund-dags-att-aterforstatliga-skolan_6004975.svd 2014-02-07 13.59

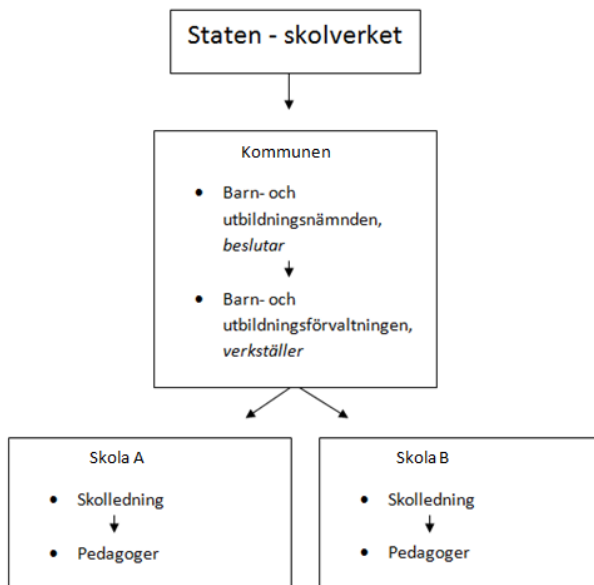
bör också överlåta skolans utveckling inom verksamheten till dem. Han menar också kommunerna skulle bli missgynnade om de bestämmande politikerna skulle vara de på statlig nivå, då de kommunala har godare kännedom om "sitt samhälle" och att anpassningen skulle förstärkas av en och samma samling beslutande politiker. Vidare diskuterar Holmberg angående den omdiskuterade likvärdigheten och menar att det inte är mellan två kommuner som skillnaderna på skolorna är särskilt stora, eller förändrade utan det handlar om skolor som ligger inom samma kommun som drar isär gällande likvärdighet. Han tror inte att ett statligt styre skulle påverka skillnaderna i kommunerna.²⁷

---

²⁷ <http://www.skolaochsamhalle.se/flode/skolpolitik/olle-holmberg-kommunaliseringen-ett-forsvarstal-2/> 2014-02-27 15.55

4.2 De aktuella skolornas organisation

Hur arbetsordningen ser ut väljer jag att första sammanfatta i en illustration och sedan förklara mer ingående vad de olika instanserna representerar, beslutar och verkställer för att ge en tydligare bild av vad det är man som skola arbetar efter.

Skolverket är en *förvaltningsmyndighet*, på statlig nivå, och arbetar för att barn och elever skall ha en likvärdig och trygg skolgång, med bra verksamheter samt få en god utbildning. Skolverket har till uppgift att ge barn bra förutsättningar för att utvecklas och detsamma gällande kunskapsresultat. Detta görs genom *måldokument* för verksamheterna, kunskapskrav, föreskrifter, allmänna råd och nationella prov. Det är skolverket som myndighet som har huvudansvaret gällande den officiella statistiken och det är dem som genomför nationella *uppföljningar och utvärderingar*. Det är alltså skolverkets uppgift att bidra till god kvalitet i svensk skola genom sitt ansvar för internationella insatser, att utveckla verksamheten samt att ge personalen möjlighet till fortbildning.²⁸ Det är skolverket som upprättar läroplaner, kursplaner och ämnesplaner som skolorna sedan är skyldiga att efterfölja.

²⁸ <http://www.skolverket.se/om-skolverket/det-har-gor-skolverket-1.61165>

Skolverkets del för att öka jämställdheten i skolan finner man i de måldokument som skolorna är skyldiga att efterfölja;

”Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den ska därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.”

Lgr11

”Människans sexualitet och reproduktion samt frågor om identitet, jämställdhet, relationer, kärlek och ansvar. Metoder för att förebygga sexuellt överförbara sjukdomar och oönskade graviditeter på individnivå, på global nivå och i ett historiskt perspektiv.”

*Lgr11, ämne biologi*²⁹

”Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om, och ges möjligheter att reflektera över, jämställdhet och arbetsfördelning i hemmet.”

*Lgr11, ämne hem- och konsumentkunskap*³⁰

”Undervisningen ska bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur olika religioner och livsåskådningar ser på frågor som rör kön, jämställdhet, sexualitet och relationer.”

*Lgr11, ämne religion*³¹

”Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att se samhällsfrågor ur olika perspektiv. På så sätt ska eleverna utveckla förståelse för sina egna och andra människors levnadsvillkor, betydelsen av jämställdhet, hur olika intressen och åsikter uppstår och kommer till uttryck och hur olika aktörer försöker påverka samhällsutvecklingen.”

”Ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas, till exempel av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.”

*Lgr11, ämne samhällskunskap*³²

---

²⁹ Skolverket (2012) kan hämtas på <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/biologi> 2013-12-21 17.07

³⁰ Skolverket (2012) kan hämtas på <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/hem-och-konsumentkunskap> 2013-12-21 17.08

³¹ Skolverket (2012) kan hämtas på <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/religionskunskap> 2013-12-21 17.17

³² Skolverket (2012) kan hämtas på <http://www.skolverket.se/laroplaner-amnen-och-kurser/grundskoleutbildning/grundskola/samhallskunskap> 2013-12-21 17.18

Efter arbetet på statlig nivå är det den kommunala politiken som tar vid. Besluten tas i den politiska nämnden, som i de aktuella skolornas kommun heter Barn – och utbildningsnämnden och har en tillhörande förvaltning med samma namn.

Barn- och utbildningsnämnden är en politisk organisation och är ansvarig för bl.a. förskolans, grundskolan och särskolans verksamheter i kommunen. Det är nämnden som tar de politiska besluten kring hur skolans verksamhet bedrivs, nämnden som är en facknämnd får en del som kommunfullmäktige beslutat enligt budget att skolan skall tilldelas och skall med hjälp av den arbeta då att skolreformerna efterföljs.

- ”Nämndens målsättning är att skapa en bra miljö för barn och ungas lärande och växande, i förskola, skola och på fritiden, där respekt och trygghet råder.³³”
- ”Nämnden ska ha ett barnrättsperspektiv som innefattar både ett barnperspektiv och barnets perspektiv både på politiskt nivå som i den dagliga verksamheten med barn och unga.³⁴”

Förvaltningens uppgift är att administrera nämndens beslut och skolchefen är den högsta tjänstemannen i förvaltningen och det är under denne som skolornas rektorer arbetar. Skolchefen medverkar under nämndens möte, dock endast som professionell och skall tillhandahålla den information som politikerna behöver.

Rektorererna arbetar under skolchefen och ansvarar för att besluten som tagits implementeras på respektive skola. De är deras uppgift att tolka hur beslutet skall verkställas, och skall med hjälp av budgeten genomföra beslutet. Detta betyder att skolorna kan ha olika utfall och resultat på de beslut som implementeras i all dess verksamhet, trots att det är samma regelverk och mål som skall efterföljas. Det är rektorererna som har det yttersta ansvaret för verksamheterna så som utbildningskvaliteten och budgeten men mycket delegeras till pedagogerna som verkar under rektorererna. Pedagogerna får ofta stor frihet vad det gäller undervisningen eftersom de sitter på kunskapen.

---

³³ <http://www.tjorn.se/kommunpolitik/politik/namnder/barnochutbildningsnamnden.4.3f6ce9a51288179dfcb800018538.html> 2013-12-21 17.16

³⁴ <http://www.tjorn.se/kommunpolitik/politik/namnder/barnochutbildningsnamnden.4.3f6ce9a51288179dfcb800018538.html> 2013-12-21 17.40

4.3 Intervjuerna

När skolobjekten valdes ut fanns det en aspekt som gjorde jämförandet av just dessa två extra intressant. Det var att Bleketskolan ingått i ett jämställdhetsprojekt. Där olika aktuella frågor och problem har arbetats med. Däribland hur man som skola skall se på valet av läromedel för att ge en jämställd utbildning. Under intervjuer med personalen på Bleketskolan så hänvisar de till arbete med projektet vilket gör att innan intervjuerna redovisas kommer en kort presentation av vad jämställdhetsprojektet innebär för Bleketskolans verksamhet.

4.4 Presentation av Bleketskolans projekt för ökad jämställdhet

Bakgrunden till jämställdhetsprojektet är att under 2004 startade förskolorna i kommunen ett arbete angående jämställdhet, hur man behandlade flickor respektive pojkar och hur man pedagogiskt betedde sig mot dem osv. Då uppstod frågan om hur man skulle fortsätta med detta arbete och ta det vidare till skolan. Ledningsgrupper och fadderverksamheter hade en pågående diskussion och Bleketskolan gick vidare tillsammans med Regionen och ville starta ett projekt. Detta i samförstånd med den dåvarande förvaltningschefen. Man ville fortsätta jämställdhetsarbetet där förskolan slutade, men det fattades pengar. Man hade politiken med sig som också ansåg att detta var viktigt vilket ledde till att man sökte pengar hos SKL med hjälp av förvaltningen. När man fick beviljat pengar kunde skolorna starta de projekt som de hade visioner om.

Projektet kom igång när skolan fick bidrag från SKL och skolverket att arbeta för en mer jämställd skola. Man hade fått idén om att göra en metabok. I den skulle pedagogerna få förmedla hur de arbetade. Undertiden som arbetet med projektet startade var det ett par pedagoger som fick möjligheten att gå en utbildning i jämställdhet på 7,5 poäng. Detta fogades ihop med projektet, och det börjades fundera kring vad som borde göras.

En del av projektet var att man öppnade dörrarna till klassrummen. Pedagogerna fick lov att sitta med under varandras lektioner och observera hur det gick till. Bland annat så räknade man hur många gånger läraren gav flickor respektive pojkar ordet, samt så registrerades också hur könsfördelad lärarens uppmärksamhet var.

Vidare började man att filma varandras lektioner, och här fanns nu den ekonomiska möjligheten att betala för någon som kunde sköta det tekniska, vilket man ansåg var till en

stor fördel. Filmerna användes för att i efterhand ha möjlighet att själv titta på och reflektera över beteendet i klassrummet. Till detta moment tog man hjälp av en genuspedagog, som styrde upp en tidsplan och det var också hon som satte skolan i kontakt med författaren till metodboken. Genuspedagogen gav pedagogerna verktyg för att reflektera det material som filmats.

Resultatet av jämställdhetsprojektet är att lärarna nu kan använda den metodbok som skrev, där viktiga verktyg för ökad jämställdhet finns. Bl.a. en modell, som kan användas när läromedel skall granskas och denna kan pedagogerna lätt ta till för att vara normkritiska i valet av läromedel. Denna används vid varje nyinköp av läromedel och skall på sikt också användas för att granska det material som man använder idag.

4.5 Intervjuer med pedagoger

Intervjuerna är gjorda med syfte att utröna hur skolorna ser på arbetet med jämställda läromedel och diskuterat samt vart man kan lokalisera makten över det arbetet. Bl.a. genom valet av läromedel ur ett jämställdhetsperspektiv. Efter intervjuer med pedagoger och skolledning kan man se ett mönster av att kunskapen finns hos pedagogerna men den ekonomiska makten ligger hos skolledningen. Budgeten kan få stå som definition på makten, och är en bidragande del om än indirekt i jämställdhetsarbetet då det är den som avgör hur mycket resurser man har att röra sig med.

Summering av intervjuerna presenteras i ordning, där pedagogernas upplevelser presenteras först, följt av skolledningens.

Upplevelsen gällande läromedlens jämställdhet

Pedagog A från häggvallskolan förklarar att hen är noga i sitt arbete att läromedlen skall vara jämställda, det skall finnas både manliga och kvinnliga författare representerade. Hen anser att det är viktigt att hela tiden påminna sig själv om jämställdhetsperspektivet när man väljer ut vilka läromedel som skall användas i undervisningen.

”När vi väljer läromedel så måste vi följa det som lagen säger, nu har vi Lgr11 att förhålla oss till, och när vi sitter och diskuterar och väljer så går vi alltid efter det som står där i”

Pedagog B på Bleketskolan kan ännu inte säga exakt hur det ligger till med läromedlen i de ämnen hen undervisar i då böckerna är inköpta innan de startat arbetet med att granska böckerna utefter den modell som man arbetat fram (i tidigare presenterade projektet). Men att man alltid bläddrar igenom, försöker få en överblick i ungefär hur många män respektive kvinnor som är representerade är en rutin man alltid försöker hålla sig till.

Pedagog B1 menar att det är väldigt olika från bok till bok, då hon är SO-lärare används flera läromedel, men historia är den bok som är sämst när det gäller spridning av könet. Hon är också besviken på den nya litteratur som skolan köpte in då den är väldigt stereotyp, något som hen inte trodde om så nyskrivet material. Dock har det gjort att eleverna reagerat och diskussion har uppstått vilket genererar att eleverna ändå får kunskap inom jämställdhet, men inte på det sätt som planerat.

Hur ser arbetsprocessen ut när läromedel väljs?

Processen ser väldigt lika ut på skolorna, pedagogerna har kontinuerliga möten i ämnesgrupper och bestämmer gemensamt vilka böcker som skall köpas, ofta har pedagogerna olika förslag på läromedel som man önskar köpa in. Pedagogerna har mandat att ta det beslutet utan att skolledningen lägger sig i det arbetet. Men det är ledningen som planerar budget och som har huvudansvaret, så det finns hela tiden en dialog mellan pedagoger och ledning. Dock fanns en önskan att skolledningen var med mer, just för att se hur mycket pengar det faktiskt går åt. Ofta är budgeten mindre än behovet av förnyade läromedel.

Pedagog A från Häggvallskolan

”som jag sa är det pedagogerna med sin kunskap som har mandat att välja ut vilka läromedel som fyller kriterierna, men vi har ju alltid en dialog med ledningen under arbetet, så att de är informerade även om de inte tar några beslut.”

Pedagog B från Bleketskolan

”Inte annat än på budgetplan, hur mycket man behöver i budget för att införskaffa materialet för tillfället så där är hon ju med.”

Pedagog B1 från Bleketskolan

”de har inte varit med alls vad jag vet, bara talat om budgeten (...) jag tror att det hade varit bra. Då skulle de se hur mycket pengar som går åt”

Önskas processen se annorlunda ut?

På Häggvallskolan är man nöjda med det arbetet man har idag. Det är ett bra samarbete kollegierna emellan och man har ett öppet och positivt sätt att arbeta. Mycket går att fixa om det så önskas.

På Bleketskolan önskar man att det arbete man gjort med projektet redan var en del av skolan. Man menar att det egentligen redan borde vara så att jämställdhet var mer i fokus även om man idag är nöjd med att ha fått igång det. Sedan önskar de att budgeten inte var så styrande.

4.6 Skolledningens upplevelser

Kommande del redovisar intervjuerna med skolledningen från de båda skolorna och är tänkt att bidra ytterligare till lokaliseringen av vart det faktiska inflytandet/makten finns.

Intervjuobjekten är rektorn på Bleketskolan samt ett ledningsstöd från Häggvallskolan.

Jag väljer att namnge ledningsstödet från Häggvall som Ledning A och rektorn från Bleketskolan som ledning B.

Hur ser regleringen ut gällande val av läromedel?

Svaren blir lite olika, båda menar att man är skyldiga att följa skollagen som skolverket upprättat. Ledning B tar även upp de upphandlingsavtal som finns och de avtal regionen använder sig av och förhåller sig till dem. På Häggvallskolan nämndes inte detta, men det kan bero på att intervjurespondenten inte har rektorstjänst utan är ledningsstöd och inte hade det perspektivet.

Dock tog ledning A på Häggvallskolan upp skolinspektionen som ett kontrollorgan men menar att de granskar skolan som helhet och går inte in specifikt på läromedlen.

Valet av läromedel

Både ledning A och ledning B svarar att pedagogerna själva väljer ut läromedel, eftersom det är dem som besitter kunskapen. Förr var det ofta lärare som blev rektorer men idag behöver det inte vara så och då är pedagogerna de som är kvalificerade att göra de valen. Dock är det ledningen som sätter budget och de är givetvis intresserad av arbetet och därför ser de alltid till att finnas med i dialogen med pedagogerna. Detta för att försäkra sig om att skollagen och budgeten följs.

Ledning B från Bleketskolan

”Varje pedagog är unik i sin undervisningsfilosofi och man undervisar då utifrån det man är bäst på och då finns det olika typer av läromedel som är skrivna av olika sorters före detta pedagoger”

Ledning A från Häggvallskolan

”Det är dem som sitter på den kunskapen att välja ut vad som är lämpligt i sina ämnen. Den kunskapen sitter inte ledningen på.. och idag är det ju inte så att rektorer förr varit lärare så det är inte säkert att de arbetat med det förr heller. Men det är ju ledningen som ansvarar för ekonomin och ser till att det finns pengar att handla läromedel för men också att se till så ekonomin följs.”

Hur ser arbetet ut för att få en jämställd skola?

Häggvallskolan har en jämställdhetsplan som de alltid förhåller till. De har kontinuerliga arbetsplatsträffar där man diskuterar skolans arbete och årligen träffas man hela personalen och utvecklar likabehandlingsplanen.

Bleketskolan som varit en pilotskola med projektet har arbetat fram en metodbok. Men nu har man tagit fram en jämställdhetsplan som är ett vidare arbete på den likabehandlingsplan som skolan har. Varje år sätter skolan upp mål och årets är att analysera och granska de läromedlen som används i undervisningen ur ett jämställdhetsperspektiv.

Utvecklingen kring val av läromedel

Häggvallskolan har inga planer på att göra någon förändring i dagens process. De är nöjda med hur de arbetar, men är öppna för andra arbetssätt om så beslutas av exempelvis politiken eller att personal med andra erfarenheter kommer till arbetsplatsen och tillför något som kan ses som användbart. Men den personal som arbetar på skolan idag ser inget behov av att förändra arbetet.

Ledningen på Bleketskolan hoppas att diskussionerna med eleverna på sikt skall öka och att argumentationen mot läromedelsförlagen skall bli starka så att man kan sätta mer press på dem att förändra innehållet i böckerna. Ledning B anser att det finns en brist i utbudet av jämställda läromedel på marknaden och tror att det har med försäljningen att göra. Läromedel med fokus på jämställdhet kanske brister på andra delar och säljer då inte lika bra. Därför har pedagogerna på skolan lärt sig att granska och analysera materialet med jämställdhetsglasögon på sig, vilket är ett steg i rätt riktning, men hen menar att det är dags att urvalet av jämställt materialet ökar.

Fortbildning

På Häggvallskolan finns ingen kontinuerlig fortbildning för pedagogerna att gå, men då och då finns möjligheten för dem att gå kurser, men dessa är aldrig inriktade på endast läromedel utan kan vara en liten del utav den.

Bleketskolan har ingen fortbildning, men ledning B menar att det är lite av en tolkningsfråga, då skolan precis har jobbat med en ny läroplan vilket innebär att man systematiskt tittar på kunskapskraven och där har kunskapsinsatser gjorts. Men det är ingen direkt fokus på varken läromedel eller jämställdhet.

Önskas processen se annorlunda ut?

Denna frågan kände ledningen på Häggvallskolan att hen hade svårt att svara på, men har varit med så länge i arbetet att hen ändå vågar sig på att tro att man är ganska nöjd med arbetets utformning så som det ser ut idag. Man är trygg i den process som finns och hade man inte varit det så hade den troligtvis varit förändrad eller på väg att bli.

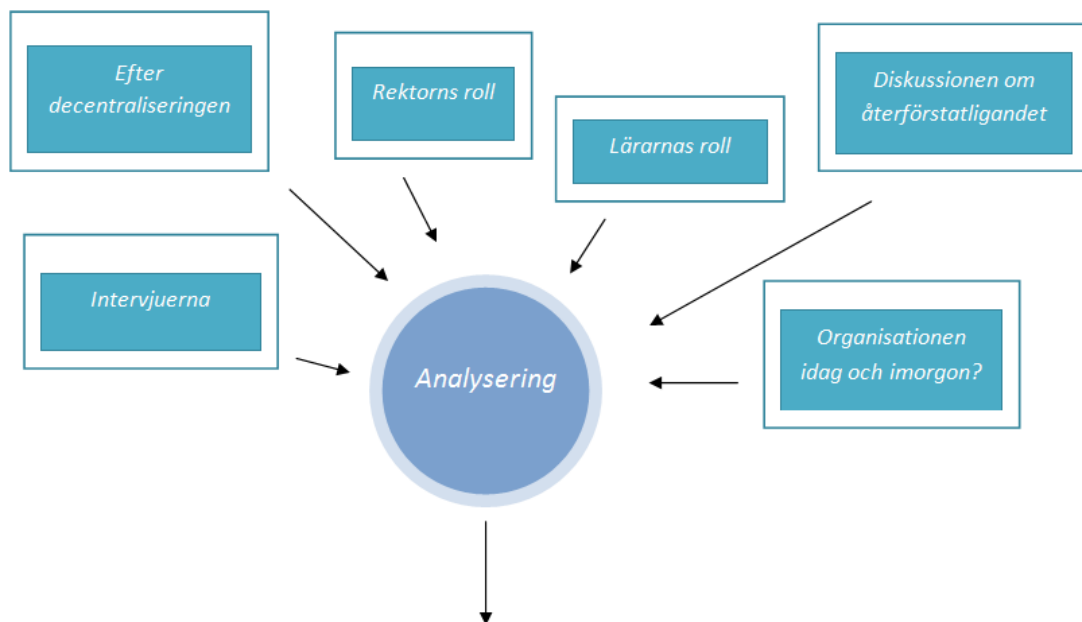
Bleketskolan önskar att metodboken nu kommer att hjälpa lärare och oedagoger så som tanken är att den skall göra, samt att läromedelsförlagen hade ett större utbud för skolan att välja på.

De slutsatser jag kan dra efter intervjuer med samtliga är:

- Pedagogerna har friheten att välja vilka läromedel som de anser lämpade i undervisningen, dock under dialog med skolledningen
- En del av pedagogerna önskar att skolledningen var inblandad i arbetet på ett mer praktiskt sätt än var de är då hen tror att förståelsen för ökad budget hade ökat
- Skolledningen har fullt förtroende för att pedagogerna gör ett bra jobb när de väljer läromedel
- Skolledningen är dem som sätter budget och på så vis ger pedagogerna den ekonomiska ram de har att arbeta utefter
- Det är via den före detta rektorn på Bleketskolan som deras jämställdhetsprojekt idag är slutfört och har gett pedagogerna ytterligare verktyg för att utöka kunskaperna vid valet av läromedel
- Bleketskolan är mer kritisk till läromedelsförlagen och uttrycker frustration till att man inte kommit längre när det gäller jämställda läromedel
- Bleketskolan är mer självkritiska än Häggvallskolan. Och pratar mer om problemen än vad man är nöjda med till skillnaden från deras jämförande skola. Projektet kan vara en påverkan till den nya medvetenheten och självkritiken.

5. Analys – Vart ligger makten och vem skall ha den?

I denna del möts teori och empiri för att diskuteras och analyseras och slutligen nå en slutsats för att svara på frågorna som inledningsvis ställdes. Kartläggning gällande skolans organisation har gjorts, reformen kring skolans kommunalisering har presenterats. Intervjuer har gjorts och stycken ur skolplaner har redovisats för att visa vad staten säger när det kommer till jämställdhet i undervisningen och i läromedlen. En analysmodell har skapats för att tydligt visa vilka delar som ligger till grund för analysen.

Om vi börjar med att klargöra vad intervjuerna på skolorna gav kan man se att skolornas rutiner i stora drag ser likadana ut. Rektorererna är med i processen ur den vinkeln att de överlämnar budgeten och de planerar hur mycket pengar pedagogerna får spendera på läromedel. Arbetet överläts sedan till pedagogerna som allt som oftast jobbar i ämnesgrupper, vilket kan vara förståeligt då litteraturen ser väldigt olika ut beroende vilket ämne det gäller. Pedagogerna, med sin kunskap får egna mandat att välja läromedel, men det är fortfarande så att ledningen har huvudansvaret för att kursplanen skall följas, men det förtroendet har man för pedagogerna att så sker.

Båda skolorna har under denna arbetsprocess en dialog mellan pedagoger och skolledning, men ledningen lägger sig inte i själva arbetet med valet av läromedel enligt intervjuerna.

Detta visar på att kunskapen när det gäller val av läromedel finns hos pedagogerna, men jag vågar påstå att makten finns hos skolledningen, då rektorn är den som avsätter budget. Och även om kunskapen om jämställdhet givetvis är nyckeln till framgång i arbete måste det till ekonomiska medel för att ha möjlighet att utövas. Att byta ut de stereotypa medlen går inte utan pengar, fortbildning för lärare och pedagoger går inte heller utan pengar.

Vad som ytterligare styrker att makten faktiskt ligger på skolledningen är det projekt som Bleketskolan genomfört. Skolpolitikerna gav skolorna i kommunen möjligheten att ta vid arbetet för jämställdhet där förskolan slutade och som teorin påvisar är det rektorernas uppgift att tolka beslut och implementera dem i verksamheterna, och här visas en tydlighet i vilken skillnad som kan ske mellan två skolor trots att de finns inom samma kommun.

För trots att skolplanen, upprättad av skolverket, nämner i närmast samtliga ämnen att jämställdhetsperspektivet skall beaktas betyder inte det att undervisningen i stor utsträckning präglas av den. Och med tanke på projektet som genomförts finns uppenbarligen behov även inom denna kommun. Men endast enligt skolledningen på en skola, och kanske är det också så det ser ut i verkligheten. För anpassningen efter omgivningen var ju ett av huvudargumenten för ett kommunaliserat styre.

Efter kommunaliseringen och decentraliseringen av makten under börja av 90-talet har rektorns roll som tidigare sagt stärkts. Samtidigt säger man att lärarens roll blivit mer fri, men går detta hand i hand med varandra då lärare står för professionen i utbildningen och är de som tolkar läroplanerna och skall uppnå de mål angående jämställdhet som skolverket satt upp? Samtidigt som rektorn har det yttersta ansvaret att skolan följer dessa, och har makten över pengarna. Som en av pedagogerna på Bleketskolan påpekade, ”det skulle vara bra för verksamheten om rektorn ibland var med mer i den arbetande processen så som vi val av läromedel för att se hur mycket pengar som går åt när man skall värna om viktiga frågor som jämställdhet”.

Kanske är inte rektorns makt när det gäller jämställdhet och val av läromedel i proportion till den position den har? Är det rätt att lägga ett så övergripande ansvar på en och samma person när det gäller så många elever och deras utbildning? Risken kan vara att prioriteringar på skolor drar åt så olika håll att faktiskt kan ses som olikvärdiga. Kanske skall vissa saker inte vara tolkningsbara, kanske är jämställdhetsarbetet just ett sådant ämne som, med tanke på samhällsproblemet, är något man bör peka på med hela handen? Mål som för lärare och

rektorer att tolka kanske inte i alla fall kan vara vattentätt för att ge likvärdig utbildning. Kanske detaljstyrning behövs för att förändra när det kommer till jämställdhet?

Att lärare har den handlingsfrihet som de idag påstås ha borde vara riktigt för verksamheten om den förvaltas på ett vettigt sätt och framförallt om vikten av fortbildning tas på allvar. För som Sandra Dahlén tog upp i sin debattartikel så tyder det tyvärr på en okunskap, även om viljan finns. Det borde alltså sättas mer press på skolledning att prioritera lärares utvecklingsmöjligheter. Och återigen läggs makten på rektorn att avgöra om behovet finns. Men är det rektorn som skall avgöra det, eller är det lärarna själva som skall trycka på? Dock är det lätt att blir ”hemmablind” och det kan vara svårt att se sina egna brister. Den tanken slog mig efter intervjuer med pedagoger på skolorna. Häggvallskolans som inte hade genomgått ett jämställdhetsprojekt ansågs sig vara nöjda med sin arbetsprocess, medans Bleketskolans såg mer kritiskt på arbetet och sin egen roll.

Det kan som sagt vara svårt att se sin egen del och låt oss leka med tanken att det är upp till politikerna att kräva kontinuerlig fortbildning, och prioritera detta vid budgetarbetet. För att sedan låta rektorer och lärare tillsammans ta beslutet *vad* man skall fördjupa sin kunskap i och inte *om* man skall göra det? För att citera pedagog B, ”ju mer jag lär mig, ju mer förstår jag att jag inte vet”.

Om skolan återförstatligas är det tveksamt om jämställdhetsarbetet gynnas. För kan verkligen politikerna i Stockholm åtgärda problemen som finns i klassrummen? Om ja, så skulle det givetvis vara förträfflig om de hade möjligheten att peka med hela handen och tala om vilka åtgärder som bör göras för att rapporter med resultat som ”*En granskning av hur kön framställs i ett urval av läroböcker*” inte skall skrivas. Men tyvärr tror jag inte att det är rätt väg att gå ur ett jämställdhetsperspektiv, jag tror det är svårt för politiker på statlig nivå att uppmärksamma och att valet av läromedel skulle vara en prioritering som faller mellan stolarna, pga att den är så konkritisierbar. Det handlar snarare om att lyfta lärarna och deras profession och ge dem verktyg att arbeta med problemet, och om rektorerna och deras lyhördhet inför dessa samt om politikerna och deras krav.

Det finns med andra ord en hel del aktörer att ta hänsyn till och tydligheten i detta känns frånvarande.

Först finns den statliga nivån, där man utformat skolplaner med mål som skall uppnås. Det är sedan kommunernas ansvar att skolorna följer mål och ger dem verktyg att göra ett bra jobb

för att alla elever skall få en god skolgång. Rektorn skall i sin tur styra skutan, stötta lärarna, fördela de ekonomiska medlen samtidigt som prioriteringar skall göras och rapportering skall ske. Sen är det upp till lärarna att tolka och prestera efter mål och inom den ekonomiska ram som de blivit tilldelade. Blir det som man tänker sig? Är det för många aktörer, eller kanske för få? Är det tydlighet som saknas, eller skall friheten få större plats?

Kanske skall man istället för att återförstatliga kräva mer av politikerna i kommunen. Där sitter förtroendevalda med intresset att föra bra politik över skolan. Det kanske är här som kraven måste skärpas, med tanke på vad Olle Holmberg skrev angående att det sällan handlade om olikheter mellan skolor i olika kommuner utan snarare inom den samma. Det kanske är så att politiker skall få skärpta krav för att föra en politik som gynnar skolorna och de med kunskap inom den. Kunskapen som finns hos pedagogerna, det är dem som kan göra den verkliga förändringen genom att utbilda i jämställdhet, och välja läromedel som anses jämställda, men de behöver hjälp. Stoppet mellan politiker och lärare, dvs rektorn kanske inte skall ha den betydelse som den idag till synes har. Ett ökat samspelet mellan dessa tre, politiker, rektorer och lärare anser jag hade varit värdefullt för att öka medvetenheten om vikten av jämställda läromedel. Jag vågar tro att det skulle innebära mycket för eleverna, och givetvis samhället att satsa på att öka kunskaperna om jämställda läromedel och självklart investera i dem.

6. Slutsats

Syftet och ambitionen med denna uppsats var att med hjälp av två skolor lokalisera var ansvaret och makten för arbetet med jämställda läromedel finns och diskutera huruvida om den bör ligga där eller inte för att ge likvärdigt jämställda skolor?

Utefter intervjuerna på skolorna har makten lokaliserats till skolledningen och rektorn, då denna tillsätter de ekonomiska medlen, och även tolkar de beslut som politikerna fattat. Rektorns roll är större än vad man vid första anblick förstår, eftersom man först fokuserar på lärarnas kunskap och deras arbete att fysiskt välja ut läromedel. Men den frihet som lärare påstås ha tycker jag mig se som begränsad. När läromedel väljs ut skall skolplaner följas och många aspekter är viktiga i respektive ämne, och även om pedagogerna själva väljer och har en jämställd tanke. Men det är först när rektorn på Bleketskolan tar beslutet att skolan skall söka pengar för ett jämställdhetsprojekt som arbetet kommer upp till ytan och man skapar rutiner för att i den dagliga verksamheten och vid valet av läromedel alltid se till att jämställdhetsperspektivet tar plats. Den friheten finns inte hos lärarna.

När frågan om makten bör ligga där eller inte för att ge likvärdigt jämställda skolor går det inte att svara på. Men genom analysen kan det ändå nämnas att det finns brister i att ansvaret ligger på en person. Och trots dennes professionella egenskaper kanske politikerna, som representerar samhällsmedborgarna skall ha större makt att peka med hela handen när det gäller frågor som är så starkt samhällsrelaterat. Det kanske är så att dialogen mellan lärare, rektorer och politiker borde bli mer självklar.

Dock går det att konstatera att ovissheten gällande svaret på frågorna visar på att samhället, som den komplicerade mekanism som den är inte vet ett självklart svar men man arbetar för att svara på frågorna, man håller debatten igång.

Förslag för vidare forskning

Vad som hade varit intressant att gå vidare med är att se elevernas perspektiv på arbetet med jämställdhet och deras syn på läromedel. Hur upplever man skolans arbete kring det och har man någon åsikt om saken? Att söka svar bland elever och unga kan nog ge mer i resultat än vad man tror. Det hade varit intressant att ta reda på som en för att få ytterligare en aspekt till samhällsproblemet med jämställdhet.

Referenser

Bryman, A. & Nilsson, B. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.

Ejvegård, R. (2003). *Vetenskaplig metod*. 3., omarb. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Eriksson-Zetterquist, U. & Styhre, A. (2007). *Organisering och intersektionalitet*. 1. uppl. Malmö: Liber

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Hirdman, Y. (2003). *Genus : om det stabilas föränderliga former*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.

Jarl, M. & Rönnerberg, L. (2010). *Skolpolitik : från riksdagshus till klassrum*. 1. uppl. Stockholm: Liber

Svaleryd, K. (2003). *Genuspedagogik : en tanke- och handlingsbok för arbete med barn och unga*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Webb:

http://www3.weforum.org/docs/WEF_GenderGap_Report_2013.pdf

<http://gamla.feministisktinitiativ.se/debattartiklar.php?show=12v>

<http://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik/grundskola/beskrivning-av-statistiken/2.7797/betygsgapet-mellan-flickor-och-pojkar-forstoras-1.185599>

<http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2001/okad-stress-bland-elever-1.12204>

<http://www.regeringen.se/content/1/c6/14/52/08/d80cbdc.pdf>

<http://www.skolaochsamhalle.se/flode/skolpolitik/olle-holmberg-kommunaliseringen-ett-forsvarstal-2/>

http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.22922!/Menu/article/attachment/K%25F6n.pdf

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>

<http://www.skolverket.se/om-skolverket/det-har-gor-skolverket-1.61165>

http://www.svd.se/opinion/brannpunkt/jan-bjorklund-dags-att-aterforstatliga-skolan_6004975.svd

<http://www.tjorn.se/kommunpolitik/politik/namnder/barnochutbildningsnamnden.4.3f6ce9a51288179dfcb800018538.html> 2013-12-19 10.58

<http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-655-2.pdf?issuusl=ignore>